

GEMEENTE ALS HERBERG. *(bewerking en aanpassing van preek 5)*

naar aanleiding van Lukas 10:34, "en hij zette hem op zijn eigen rijdier, bracht hem naar een herberg en verzorgde hem."

De kerk, de christelijke gemeente van de toekomst; hoe ziet die er uit? Deze vraag stond deze week centraal op een congres in Leiden. Met de leiding van onze hervormde kerk, met en deel van de wetenschappelijke staf van de kerk en een groot aantal belangstellenden hebben we ons bezig gehouden met het boek van prof. Dingemans uit Groningen. Dat boek handelt over 'schetsen en bouwstenen voor een Kerk en een Kerkorde van de toekomst', en draagt de mooie titel 'EEN HUIS OM IN TE WONEN'. Het is hier natuurlijk niet de plaats om daar uitvoerig op in te gaan, maar in dit boek en in de discussies erna werden vragen opgeworpen die voor ieder kerklid uiterst belangrijk zijn. De uitdagende hoofdstelling van de auteur is dat de huidige kerkstructuren en de daarbij passende kerkorde van 1951 niet meer functioneren. Het is allemaal te star, te ambtelijk, te formeel en teveel van bovenaf. Het bouwsel van kerk en kerkorde levert problemen. "Sommige kamers zijn te groot. Hier en daar ontbreken deuren." (10) Ook met het oog op een hereniging van hervormd en gereformeerd is het belangrijk om SAMEN met een nieuwe kerkorde te komen. Een noodzakelijke verbouwing dus, ziedaar het pleidooi van Dingemans. En, die verbouwing kan slagen, zo gaat hij verder, als de plaatselijke gemeente meer in het centrum komt te staan. Zowel de top van de kerk (de synode met haar apparaat van raden en functionarissen), als de tussenstructuren van provinciale kerkvergadering (+apparaat en talloze functionarissen) e.d. zijn alleen acceptabel als ze ten volle de plaatselijke gemeenschap ondersteunen. En dat laatste betwijfelt Dingemans; het is allemaal teveel bureaucratie, het is een grote regelkerk die daardoor de 'charismata' (de gaven en talenten van het gemeentelid) ondersneeuwt. Ook de starre ambtsstructuur van onze kerk wordt stevig gekritiseerd. Ik denk dat ook voor onze hervormde gemeente Haarlem veel van dit boek van Dingemans bruikbaar is. Want plaatselijk doet zich ook veel bureaucratie voor; dan kan de Geest niet waaien omdat zij klem gezet wordt in achterhaalde structuren. Het is daarom goed dat onze Centrale Kerkeraad besloten heeft om een beleidscommissie in te stellen, en een reglementencommissie. Om alles nog eens door te nemen, om te reorganiseren misschien. Het doel is in ieder geval om de gemeente op te bouwen en toe te rusten voor de volgende eeuw. Ik ben het op heel veel punten met Dingemans eens. Als we zo doorgaan als nu, zonder verbouwing en restauratie, dan raken we hopeloos achterop.

Waarom deze inleiding? Allereerst om ons bij deze waardevolle discussie te betrekken. Dat we als kerkeraden en gemeenteleden kennis nemen van nieuwe ontwikkelingen. Maar ook om gaandeweg enkele bouwstenen aan te reiken. Om te proberen, om vragen te formuleren, om daadwerkelijk te laten zien of 'dit misschien een begaanbare weg is'. Vandaag wil ik een zo'n bouwsteentje onder uw aandacht brengen. Wij noemen dat bij ons in het SBP, de gemeente als herberg; ons Aanloopcentrum aan de Gedempte Oude Gracht.

Mede met het oog op mijn baan hier in Haarlem reis ik nogal wat rond. In Nederland en daarbuiten op zoek naar nieuwe vormen van kerk zijn. Ik moet u zeggen dat ik steeds enthousiaster raak. Er gebeurt zoveel even terzijde van het officiële kerkelijke circuit dat uitermate opbeurend is. Veel mensen denken dat de kerk een afgeschreven zaak is (ook mensen binnen de kerk). Maar wie zich op zijpaden waagt ziet zoveel bemoedigends. In kleine basisgroepen, in charismatische groepen. Wat ik bijv. in Parijs meegemaakt heb; ik kan u er avonden over vertellen. Al dit soort ervaringen hebben ons doen besluiten tot het idee 'kerk als herberg'. Je deuren openzetten, zomaar voor iedereen. Een

plaats van welkom waar niets hoeft maar wel veel mag. Je mag er zomaar jezelf zijn. Pastorale broedplaatsen waar niet een of andere psychologische therapie centraal staat, maar in eerste instantie gewoon een kop koffie. Plaatsen waar niet een professioneel sfeertje heerst, waar niet het institutionele van afdruipt, maar waar het woord 'gastvrij' centraal staat. Zoals het werk in en rond de Pauluskerk in Rotterdam, of het aandachtscentrum in Den Haag, een stiltecentrum in Hoog Catharijne in Utrecht. Laagdrempelige plaatsen van ontmoeting, waar vooral mensen die letterlijk en figuurlijk in de kou zijn komen te staan een luisterend oor vinden. De gemeente als herberg.

Zo zijn er tallozen, velen die langs 's heren wegen gaan en moe zijn, of geen plaats meer hebben, uitgerangeerd, aan de kant geschoven, verslaafd of versloofd. Er is op hen ingebeukt, ze lopen verdoofd. Nee, het gaat niet alleen over anderen, want wie wil zelf niet vertroost worden? Het is waar, de weg van mensen, van jullie en van mij gaat niet altijd zo we zelf zouden willen. En dan zoeken we een herberg. Maar, wie brengt ons daar? Want we zijn afgedwaald, sterker nog, we gaan helemaal een verkeerde kant op. 'DE' weg is van Jericho naar Jeruzalem, van Goede Vrijdag naar Pasen, van Kyrie naar Gloria. Maar in ons bijbelgedeelte staat: 'Een zeker mens daalde af van... Jeruzalem naar Jericho....': dat gaat fout, dat is de verkeerde richting, ... 'en viel in handen van rovers, die hem niet alleen uitschudden, maar ook slagen gaven en weggingen, terwijl zij hem halfdood lieten liggen.' (vs 30) Wie is dat waarvan staat 'een zeker mens', wie durft het aan om alle narigheid en ellende TEGEMOET te gaan, om 'rovers' in het gezicht te kijken. Bij rovers moeten we niet denken aan wat avontuurlijke struikrovers, maar veeleer aan fanatieke verzetsgroepen als de Zeloten. Hun inzet is misschien goed, maar hun methoden werken averechts; bijvoorbeeld daar geweld te gebruiken, een verleiding voor extreem rechts en extreem linkse groepen. Geweld richt zich op den duur altijd tegen jezelf. "Het is geen toeval, dat deze terroristen zich in de streken langs de weg van Jeruzalem naar Jericho ophouden, want zij hadden steunpunten in de holen en spelonken van de Judese woestijn, van waaruit ze, ondersteund door het landvolk, hun acties in het land ondernamen. Met goederen beladen kwam menig reiziger deze weg af. Op deze goederen loerden ze, niet uit roofzucht, maar omdat ze die goederen nodig hebben."

Daar ligt dan die mens, zoals tallozen tegenwoordig: uitgekled, vertrap, behandeld als NIET mens. Als je juridische procedure als vluchteling afgelopen is dan ga je in Nederland tegenwoordig meteen naar een oude gevangenis, alsof je een misdadiger bent, alsof je niet vele, vele wonden hebt, aan lichaam en ziel. Maar weer, het zijn niet alleen de anderen, de bekende nooddruftigen die daar liggen, ook jij en ik in onze duizend en een zorgen en vermoedheden. Hoe dicht ligt het persoonlijke niet tegen het politieke?

Het verhaal is bekend, te bekend wellicht om de essentie te vatten. En priester komt 'aan de overzijde voorbij'. Een Leviet gaat deze halfdode mens ook 'aan de overzijde voorbij'. "De priesters hebben de macht. De eerdergenoemde Zeloten willen de macht. ... De terrorist slaat de mens neer, de priester laat hem liggen." 2)

Dan komt de Samaritaan. Ook een mens tussen twee vuren. Nauwelijks gezien door de Judeeers en religieus geminacht door de priesterklasse. Het evangelie zet altijd onze verwachtingen op de kop, ook nu. Want deze Samaritaan wordt 'met ontferming bewogen'. Deze beeldspraak moeten we letterlijk nemen. Een mens die letterlijk in elkaar krimpt omdat hij of zij onrecht ontwaart, omdat hij of zij daar niet tegenop kan. De uitdrukking 'met ontferming bewogen' wordt in het evangelie bijna altijd voor Jezus gereserveerd. 'Jezus, de schare ziende werd 'met ontferming bewogen'. Naastepad vertaalt: hij werd in het ingewand ontstoken. Je darmen gaan opspelen, je wordt onpasselijk zo trek

je het je aan. Geloof is ten diepste zou ik willen zeggen niet alleen een zaak van het verstand, het hart, het gevoel, maar het zakt tot in je onderbuik; met ontferming bewogen. Dit overkomt die Samaritaan en wat daarna volgt laat zich vanuit die ontferming vertalen; hij komt in de nabijheid van 'de mens', de anderen gingen aan de overzijde voorbij. Hij gaat naar hem toe, hij verbindt zijn wonden, letterlijk staat er 'hij verzorgt zijn trauma's. Want het zal je maar gebeuren die grote schokgolven in je leven. Dan giet hij olie en wijn op de wonden, zet hem op zijn eigen lastdier en brengt hem naarEEN HERBERG. Olie, wijn, een lastdier. Voor de goede verstaander trilt bij elk woord een ander evangelieverhaal mee.

U weet, de inzet van deze gelijkenis is de vraag van de wetsgeleerde 'wie is mijn naaste' (vs 29). Voor de beantwoording van die vraag vertelt Jezus deze parabel. En weer komt het anders uit dan wij zouden denken. Het is niet zo dat wij maar even zouden kunnen uitzoeken wie onze naaste is, dat wij a.h.w. op zoek gaan en ons diakonaal/pastoraal aanbieden. Nee, want dan zouden wij centraal staan. "De naaste is niet de mens over wie ik mij ontferm, maar die zich over mij ontfermt." 3) Wij zijn het die daar aangeslagen en half ontziend langs de weg liggen. En de vraag is of wij ons willen laten meenemen naar de herberg om ons te laten genezen van onze trauma's. "Mijn weldoener is mijn naaste. Want ik ben in nood, ik moet van ontferming leven." 4) Pas wie dat inziet kan ook zelf tot naaste worden. Pas wie ervaart dat hij ook zelf vluchteling of drugsverslaafde zou kunnen zijn kan, zelf in de bijstand kan komen, zelf in pure nood kan geraken, pas hij of zij kan aan zoiets meedoen als 'dienstverlening'. Zo niet, dan overheersen paternalisme en superioriteitsgevoelens. Het is niet: wie is mijn naaste, maar wiens naaste ben ik.

Zijn er plaatsen waar de Samaritaan van vandaag halfdode mensen veilig kan achterlaten? De gemeente van de Heer als herberg en de leden ervan als herbergier, waard en waardin. Dat beeld is mij lief geworden. Een nieuwe kerkorde, een nieuwe organisatie van onze kerken (ik sprak er in het begin over) zal m.i. deze dienst, deze DIAKONIA tot inzet moeten hebben.

Velen lopen ontheemd, hebben letterlijk geen 'heim', geen huis meer. Je hoeft maar een middag in ons aanloopcentrum mee te draaien om dat te ervaren. En vaak, al hebben deze mensen een huis dan zijn ze geestelijk ontheemd, vinden niet de weg die bij hen past. Het zou het verhaal van een ieder van ons kunnen zijn.

Ik begon met te spreken over de verbouwing van de gemeente, de gemeente, de kerk als een huis om in te wonen. Je voelt je er lekker en fijn. Het klimaat is dusdanig dat de geest van God ruim baan kan hebben. Het is een plaats voor allen die vermoeid en belast zijn. De gemeente als herberg, een plaats om te helen, om bij te komen; een plaats waar je trauma's tot rust worden gebracht.

("De herberg is het voorlopige thuis voor degenen, die op reis zijn en hun vaste woonplaats hebben verlaten. De deur is nooit op slot. Je kunt er altijd terecht om te eten en te slapen, om je dorst te lessen en uit te rusten. Er is ruimte voor ieder zonder onderscheid, zelfs voor vreemdelingen en zwervers. Onverwacht, onaangekondigd, zonder dat er op je gerekend was, kun je binnen komen. Er wacht een thuis: mensen die je ontvangen, met wie je praat, die naar je luisteren. Ze laten je zijn die je bent en zelf laat je hen in hun waarde. Er worden verhalen uitgewisseld: verhalen waarin levens elkaar ontmoeten. Een samenzijn ontstaat, waarin ieder wordt wat hij of zij is." 5)

Dat wij ons daar laten brengen door de barmhartige Samaritaan. Wie weet komt hij vanochtend, en anders vast morgen voorbij, ook hier in de Ontmoetingskerk. Willen wij ons laten verzorgen door Jezus zelf; een klein kaarsje in een donkere wereld, volgende week een tweede kaarsje, dan een derde, een vierde; totdat met Kerst alles in lichterlaaie staat. Het licht van God over alle mensen, eindelijk Vrede. Maranatha, kom heer Jezus.

jurjen beumer.

de noten 1. en 2. komen uit G.H. ter Schegget, De andere mogelijkheid, bijbelse theologie voor de kritische gemeente. Baarn 1979.

de noten 3. en 4. komen uit Th. J.M. Naastepad 'Acht gelijkenissen' Kampen 1978.

noot 5 is van H. Andriessen in 'Als de boer wakker is.' Hilversum 1977.

(n.b. de herberg uit het geboorteverhaal van Lukas 2 heeft een ander Grieks woord, en een andere uitleg, het valt buiten onze orde. Voor details over dit woord zie R. Zuurmond 'Geen plaats in de herberg.' in Amsterdamse cahiers voor exegese en bijbelse theologie, nummer 2.)

"Verstroosting is niet een schouderklopje. Zo van: het is allemaal niet zo erg jongen, meisje, anderen hebben het veel erger. Verstroosting is nog veel minder een betoog. Bij verstroosting gebeurt iets even geheimzinnigs als bij mensen die een gedicht maken of een stukje muziek. Dat is niet analyseerbaar. Bij verstroosting ontstaat een stilte, waarbij je raakt aan de levensbron van de ander. Want die levensbron is moe geworden. Ontmoedigd, vertroebeld. En dichtgeslibd. Troost wordt gegeven wanneer de verborgen levenskracht van de ander weer wordt opgewekt. Wanneer die levenskracht van binnenuit opnieuw de verwonde plekken gaat doorstromen. Het zit hem vaak niet eens in woorden. Het zit hem in de blik, in de ontroering en de eerbied waarmee je de ander aankijkt. En als de ander zich dan met een voorbehoudloze eerbied voelt aangekeken, begint hij of zij bijna altijd zacht te huilen. Man of vrouw, dat maakt geen verschil."